

Boekbesprekingen

Brouwer, Rein, Kees de Groot, Henk de Roest, Erik Sengers & Sake Stoppels, (2007), *Levend lichaam. Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland*, Kampen: Uitgeverij Kok, pp. 303, ISBN 9789043513623, € 24,50.

Kerken, gemeentes en parochies gaan op, blinken en verzinken soms. Zeker in een tijd van doorgaande ontkerkelijking en van mogelijke *believing without belonging* lijkt kennis van kerkopbouw hoogst relevant. Met *Levend lichaam* beogen de auteurs gemeentes en parochies handvaten te geven zodat het 'huis' van de kerk tot 'levend lichaam' wordt, aldus de inleiders De Roest en Stoppels.

De Groot opent met een historisch overzicht van het onderzoek 'naar kerk in Nederland' dat zich goed laat lezen, en een redelijk volledige beschrijving biedt. Dan volgen in afzonderlijke bijdragen de verschillende onderdelen van de levenscyclus van een gemeente of parochie. Brouwer benoemt tamelijk uitputtend de factoren met de daarbij optredende spanningsvelden waarmee kerkelijke gemeentes en parochies te maken hebben. Stoppels schrijft over kerkplanting en illustreert zijn betoog met een drietal interessante cases, Leidsche Rijn, RijnWaarde en het Via Nova project in Amsterdam. Alle drie, heel uiteenlopende voorbeelden van wat hij noemt '*pioneer planting*' van en door kerken. Sengers gaat in op de vraag hoe groei valt te bereiken en welke groeperingen groei vertonen: vooral evangelikale en 'conservatieve' (hoog geboorteoverschot) kerken groeien, terwijl meer of minder vrijzinnige en middenorthodoxe dat niet of nauwelijks doen. Vervolgens staat Brouwer stil bij die gemeenschappen die niet groeien en ook niet dalen en een zekere mate van continuïteit vertonen, plattelandsgemeentes en –parochies. Ze vormen 'een belangrijke leerschool voor beginnende pastores.' Had hij daarbij ook in zijn achterhoofd dat soms *Gemeinschaft gemein macht?* Dan mogen Stoppels en Sengers in het hoofdstuk *Revitalisering* ingaan op de vraag hoe stagnerende, achteruitgaande of onbevredigend functionerende gemeentes en parochies weer op gang te krijgen. Zijn ze te optimistisch? Zijn de velden echt wel wit om te oogsten voor de kerken? De Roest besteedt vervolgens uitgebreid aandacht aan de processen van kerksluiting en kan geen 'uniforme scenario's' geven. De Groot sluit het boek af met wat hij noemt een exploratie naar kerk-zijn 'buiten het georganiseerde verband van parochies en gemeentes'. Waarbij zijn uitgangspunt de klassieke omschrijving van kerk door Durkheim is. Hij ziet wel kansen voor 'fluïde vormen van kerk-zijn'.

Volgens de flaptekst biedt het boek 'prikkelende lectuur voor pastores, kerkopbouwers en allen die zich betrokken weten bij christelijke geloofsgemeenschappen.' Dat is ook zo, de hoofdstukken zijn goed geschreven en getuigen van kennis van zaken. Kerkelijke opbouwers kunnen er veel van hun gading uit halen. En er is ook niets verkeerd aan

wanneer auteurs hun 'geloofsbrieven' op tafel leggen. Dat doen ze wanneer ze schrijven: 'Uiteindelijk is het krachtveld van de Geest bepalend voor haar (= de gemeente) dynamiek. Het is de Geest die in de wereld werkt en de kerk roept.' (blz. 18). Dat kunnen ze geloven, maar als empirische wetenschappers weten ze toch beter!? Theologen dragen samen met de gelovigen de inhoud van de boodschap. Maar hoe die boodschap te vermarkten in de breedste zin van het woord kunnen ze toch maar beter niet over laten aan de 'Geest'. Dat doet Albert Heijn of de warme bakker op de hoek toch ook niet? Minder theologie en meer empirische wetenschap zo lijkt me zou de 'praktische ecclesiology' aanzienlijk verder kunnen brengen.

Durk Hak

(als docent verbonden aan de Stichting Pedagogische Opleidingen te Groningen)

Lechner, Frank J. (2008), *The Netherlands. Globalization and national Identity*, New York/London, pp. 350, ISBN 9780415 957502, £17.89.

Er moet wel iets met Nederland aan de hand zijn de laatste jaren. Stonden ontwikkelingen in de Lage Landen bij de zee nauwelijks in de belangstelling van de internationale media, door en na de moord op Fortuyn en Van Gogh krijgt Nederland alle aandacht. Als we de koppen in de internationale kranten mogen geloven, is Nederland niet meer de tolerante, open multiculturele samenleving en niet meer het gidsland waar een progressieve houding bestond ten aanzien van drugs, homoseksualiteit, abortus en euthanasie. Is het inderdaad zo dat Nederland de weg kwijt is, niet meer weet wat het is en moet in de globaliserende wereld? Vele landen worstelen met dit probleem, Nederland is hierin dus niet uniek, maar staat blijkbaar mede door genoemde gebeurtenissen in de schijnwerpers. Lechner wil pogen via een beschrijving van de Nederlandse casus een antwoord te geven op de vraag naar de wijze waarop globalisering de nationale identiteit beïnvloedt. Hoe reageert een land op globalisering en hoe (her)definieert het als gevolg daarvan zijn identiteit, hoe herschep het zijn zelfbeeld. De schrijver kiest voor Nederland omdat hij tegelijk buitenstaander is (hij woont al jaren in de VS) en ook ingewijde (hij woonde tot zijn 25ste jaar in Nederland).

Hoe pakt hij de casus Nederland aan? Hij behandelt een aantal thema's waarin zowel globalisering als nationale identiteit elkaar sterk raken. Identiteit vat hij op als een steeds veranderend sociaal construct, waarover permanent debat wordt gevoerd, steeds ook ingebed in een globaal proces. Bij nationale identiteit is het vooral van belang te kijken naar de wijze waarop de politieke elite maatschappelijke vraagstukken oplost. Die vraagstukken en het beleid dat daarop betrekking heeft, vormen de thema's die in de onderscheiden hoofdstukken aan de orde komen. Via een kort uitstapje naar de geschiedenis (hoofd-stuk 2) wordt het onderzoeksthema uitgewerkt. Lechner geeft aan dat Nederland al vaker